

Płaszcz królewski

WINCENTY KOROTYŃSKI

CZEM CHATA BOGATA, TEM RADA

Płaszcz królewski

(PODANIE HISTORYCZNE)

Jedną z uliczek odległych Krakowa,
Po dniu majowym, o zmroku już dobie,
Przy niebios lampie, co nad miastem pływa,
Zwolna ją orszak otacza w żałobie,
Aż kilku xięży poprzedza z daleka,
Zlewa się z płaczem pieśnia¹ żałościwa,
Gwarne we dzwony rozlega się bicie,
Mnóstwo chorągwi i świateł sownicie;
Lecz trumnę — stary tylko szmat² obleka.

Pogrzeb

Jakiś przychodzień, jak widać z odzieży,
Szedł tędy — czoło uchylił pobożnie;
Potem k'jednemu ze starców podbieży,
I z uczciwością zapyta nieśmiało:
„Z wszystkiego widzę, że w domu zamożnie,
Dlaczegoż łachman okrywa to ciało?
Czyż mu na całun godniejszy nie stało³? ”
— „Nie bluźń! — odrzecz mu starzec surowo —
Chcesz? Jać opowiem; lecz my Chrześcijanie!”
I poszedł dalej z nachyloną głową,
I młodzian za nim.

Już ostatnie słowo:
„Wieczny spoczynek daj mu, Chryste *Panie!* ”
Chwiejąc się, z wolna wleciało ku niebu;
Już ziemia wraca na rodzicy łono.
Zdjęto łachmany z trumiennego wieka
I ze czcią w piękny pokrowiec złożono.
Obcy człek tajni z ócz starca docieka;
Starzec skwapliwie⁴ wziął rękę młodziana:
„Gdyśmy spełnili powinność człowieka,
Niech inszych stypa przynęca pijana —
Pójdźmy inędy⁵! ”

I poszli z pogrzebu,
Tam, kędy wstęga błyszczą się wiślana.

¹pieśnia — dziś popr. forma M.lp: pieśń. [przypis edytorski]

²szmat — dziś popr. forma M.lp: szmata. [przypis edytorski]

³stać (daw.) — wystarczać. [przypis edytorski]

⁴skwapliwie (daw.) — szybko, chętnie. [przypis edytorski]

⁵inędy — gdzie indziej. [przypis edytorski]

— „Nie dziś to było, nie za moich latek,
Chociaż ta głowa ośm krzyżyków⁶ dźwiga.
Był i za domem, i w domu dostatek,
I cześć u ludzi, i łaska u *Pana*,
Gdy Króla Chłopków⁷ latorość⁸ kochana,
Gdy nam wadała po Piastach Jadwiga⁹.

Było wszystkiego.. . Lecz piękna królowa,
Świątym małżeństwem zwiąawszy dwa kraje,
Przełala władzę — i krew Olgierdowa¹⁰
Nagrody, kary po prawdzie rozdaje; —
Złożyła przepych — i ludzkości gwoli¹¹
Oddała swoje klejnoty, dostatki,
Na podźwignienie tonących w niedoli,
Na odrodzenie naszej Almy-matki¹² —
Sama, jak gdyby nie na tron stworzona,
Zakonną suknię przywdziała jak wdowa,
I prostym płaszczem okryła ramiona.
Znali ją przedsię i czcili poddani,
I hołdy nieśli nie sukni, a pani.

Było to w jesień — pięknego coś rana,
Jak to się mówi, w dzień babiego lata.
Wyszła dnia gwiazda, otyła, rumiana,
Lecz bez uśmiechu, coś jakby zaspana,
Zimno spojrzała na obszary świata.
Siwizną wieku szron oblekł naturę,
Milczy — snadź¹³ w piersiach już głosu nie stanie¹⁴.
Ściska za serce uczucie ponure,
Zda się, że patrzysz — na wielkie konanie.
Dzień ten — to uśmiech, co¹⁵ darzy młodziana
Z łoża boleści gasnąca kochana...
Krzemienie serce chyba nie usłucha
Przyjść na wezwanie cierpiącego ducha.

Stare Wawelu rozwarły się wrota:
Królowa wyszła ponad brzeg wiślany,
Z nią piękny orszak od srebra a złota,
Dworskie służebne, panięta i pany.
Lecz mimo złota i drogich kamieni,
Wśród nich Jadwiga, jak lilia wśród cierni,
Jak perła w konsze, jak jutrznia wśród cieni:
Byliby piękni — przy niej są mizerni.

Strój

Piękno

⁶*ośm krzyżyków* — osiemdziesiąt lat. [przypis edytorski]

⁷*Król Chłopków* — przydomek Kazimierza Wielkiego. [przypis edytorski]

⁸*latorość* — latorośl, przen.: potomstwo. [przypis edytorski]

⁹*Jadwiga* (ok. 1374–1399) — córka Ludwika Węgierskiego, w 1384 koronowana na króla Polski (prawo nie przewidywało wówczas koronacji królowej), w 1386 poślubiła Władysława Jagiełłę, co dało początek unii polsko-litewskiej. [przypis edytorski]

¹⁰*Olgierd* (ok. 1296 lub ok. 1304–1377) — lit. Algirdas, wielki książę litewski, syn Giedymina; po śmierci ojca w 1341, otrzymał w spadku Aukstotę, czyli górną Litwę, rządził wspólnie z Kiejstutem, który otrzymał Żmudź. [przypis edytorski]

¹¹*ludzkości gwoli* — ze względu na dobroć i szczodrość. [przypis edytorski]

¹²*Alma-matka* — łac. *alma mater*, dosł. matka żywicielka, zwyczajowe określenie uniwersytetu (tu mowa o Akademii Krakowskiej). [przypis edytorski]

¹³*snadź* (daw.) — widocznie. [przypis edytorski]

¹⁴*stać* (daw.) — wystarczyć. [przypis edytorski]

¹⁵*co* — tu: którym. [przypis edytorski]

Bóg ją ubarwił nieziemskimi wdziękami¹⁶
I pięknym ciałem odział duszę piękną:
Jeden jej uśmiech — już zleczył tve męki,
Jedno skinienie — tysiące ukłękna,
Spojrzy — to Miłość i Wiara z Nadzieją,
A zacznie mówić — ptaszęta niemieją.

Smutek

Lecz dzisiaj... dzisiaj coś sama nieswoja;
Darmo ją bawić chcą słudzy najszczersi:
Jak niezabudka kwitnąca u zdroja,
Powisła główką ku szlachetnej piersi.

Nagle zawrzały ponadbrzeżne chatki:
„Pani! tam Pani!” — i dziatwy gromada
Jak pszczołek z ula z chałupek wypada.
„Pani! hej, pani!” — i wprost jak do matki,
Jak do rodzonej, skoczyły pisklęta;
Ruch, gwar, jak w czasie Kurkowego święta.
Tłum różnowzorny otoczył Królową;
Ten u jej kolan, ten już na jej rękę...
— „Tak dawno! dawno!”... — „Bo byłam daleko,
Za siódmą górą, za dziewiątą rzeką...
No, jak się-ż macie? a w domu czy zdrowo?
I ty tu, rybko!... a! i ty błazenku!
Jakże się macie? jak idą pacierze?”
I zabręczała niesforna rozmowa,
Spór o pierwszeństwo, o Zdrowaś, o Wierzę;
I wpół ucięte, zagadkowe słowa,
Co miłujące tylko serce streści,
Związała w jedno najświętsza osnowa:
Dźwięk zespolonej miłości i cześci¹⁷.

Lecz gdzie krom¹⁸ smutku Bóg radość nadarza?
Życie tych uczuć amalgamat¹⁹ ścisły...
Gdy wkoło pani natłok się pomnaża,
Trącon znienna młodzieńczyk kotlarza
Stoczył się z brzegu we wrzący nurt Wisły —
I grób ruchomy zasklepił swe brody...
Pani krzyknęła: „O! kto w *Boga* wierzy!”
I wnet co było ze dworskiej młodzieży
Wszyscy na ratunek skoczyli do wody.
Po chwili — strasznej niepewności chwili,
Co życie całe skupiwszy w minucie,
Szarpie i miota osłupiałe czucie —
Śmiali pływacze z wód się wynurzyli.
Dziecię zdrętwiałe u królowej łona
Zwisło na rękę jak trawka skoszona.

Niebezpieczeństwo

Gdy z przerażenia ochłonięto przecie,
Jadwiga, zdjąwszy swój płaszcz zakonniczy,
Skrzepie od zimna otuliła dziecko;
Jeden i drugi chętnymi ramionymy
Przynieśli pomoc dla Królowej żony;

¹⁶wdzięki — dziś popr. forma N.lm: wdziękami. [przypis edytorski]

¹⁷cześci — dziś popr. forma D.lp: czci. [przypis edytorski]

¹⁸krom a. okrom (daw.) — bez. [przypis edytorski]

¹⁹amalgamat — stop metalu z rtęcią, przen. mieszanina. [przypis edytorski]

I *Bóg* to sprawia, czego dusza życzy:
Cicho... nieznacznie odetchnął chłopczyna,
I mętne oczki otwierać zaczyna.

Tedy z modlitwą ku Najświętszej Pannie,
Pocieszycielce niedoli człowieczeń,
Królewskim płaszczem okryte starannie,
Oddano dziecię macierzyńskiej pieczy...
Biedny, kto nie czuł matczynej wdzięczności,
Kto leż matczynych, kto nie zna radości!
I pani, zawsze tak uprzejma, miła,
Dzięków nie słucha, twarz dłonią zakryła —
Władczyni świata, leż matce zazdrości:
Och! biedna, biedna — bo matką nie była...

Takaśmy mieli służebnicę *Pana*
I takie króle, mój młody człowieku...
Gdyby umiała ta struga wiślana
Ludzkimi słowy opowiedzieć jaśnie²⁰,
Co ona pomni z dawniejszego wieku —
Dzisiejsi ludzie wzięliby za baśnie!
Bo cóż im powie ten piasek ruchawy,
Ten zimny kamień, lub trawka krzewiasta?
Takie to dziwnie pospolite sprawy!
A wszakże tutaj, na teźże wybrzeży
Świeża, jak trawka, co wiecznie odrasta,
I ta pamiętka przyczajona leży;
Patrzy z kamienia, z roślinki oddycha,
Oku za drobna, słuchowi za cicha.
Bo dziś nam dosyć obecną żyć chwilką,
Bo dziś my przeszłość niezdarnym pustkowiec
A sami w pysze wielkimi się zowiec;
Prawda, że wielcy — żal, iż w słowiec²¹ tylko...

Natura, Pamięć

Ale odbiegłem mój rzeczy osnowy.
Po krótkiej dobie²² od owej przygody,
Świąteczną barwę przywdział gród zamkowy
I stary Kraków wyładniał jak młody.
Przyszło pociechy z nią wesela siła²³,
Szczęście ze szczęściem biegło na wyścigi:
Bo też nie lada uroczystość była
Powrót od Litwy i święto Jadwigi.
Właśnie się w Litwie i tarło, i mełło;
Pani zjechała, ku zgodzie ją chyli:
I mężny Witold²⁴ ze srogim Skirgiełłą²⁵,
Obadwaj szorstkie puszc litewskich syny,
Obaj na siebie srożsi od gadziny,
Ku czci Jadwidze w pochwy miecz złożyli,
I obiecali pohamować wodze

Pokój

²⁰jaśnie — dziś popr.: jasno. [przypis edytorski]

²¹w słowiec — dziś popr. forma N.Im: w słowach. [przypis edytorski]

²²po krótkiej dobie — niedługo po. [przypis edytorski]

²³siła (daw.) — wiele. [przypis edytorski]

²⁴Witold Kiejstutowicz, zwany Wielkim (ok. 1350–1430) — wielki książę litewski, brat stryjeczny Władysława Jagiełły. W latach 1382–1385 oraz 1390 przejściowo sprzymierzony z Krzyżakami przeciw Jagielle. [przypis edytorski]

²⁵Skirgiełło a. Świdrygiełło (ok. 1370–1452) — najmłodszy brat Jagiełły, przeciwnik unii polsko-litewskiej, często spiskujący z Krzyżakami. [przypis edytorski]

I mieć ją sędzią w polubownej drodze,
Nim znowu rzucą żagiew rozpaloną.
Ona wróciła na stolicy łono.

Owoż, gdy natłok na zamku się gniece,
Przyszły i cechu kotlarskiego posły,
I za płaszcz, którym okryła ich dziecię,
Nowy a piękny Jadwidze przyniosły.
Najstarszy z posłów i wiekiem, i zdaniem
Rzekł do królowej odwiecznym zwyczajem:
„Życzliwym sercem, choć prostym gadaniem,
Tobie, Królowo i Matko, cześć dajem.
Jako umiemy, parobkowie prości,
Duszenie Ci życzym: daj Bóg długie lata,
Daj Bóg Ci dożyć ze wnuków radości
I łaski Boskiej jak cześci u świata!
A co się tyczy owego zaś płaszcza,
Który, gdy dziecku na zgubę się wiodło,
Utulił, ogrzał ptaszeczkę ochłodził,
Co mu wydała zazdrościwa paszcza:
Toć prosim, nie gardź, co dajem w zamianie,
A płaszcz ów zasię niech przy nas zostanie.
Niechaj snadź z ojca na syna przechodzi,
I trumnę zdobi, jak życie okrasza;
Niechaj się uczą więc starzy, więc młodzi,
Czym jest Królowa oraz Matka nasza”.

Pani ich słowem przychylnym obdarzy,
I szczerą prośbie uczyniła zadość;
I była wielka, bardzo wielka radość,
Gdy płaszcz królewski został u kotlarzy.

I długie wieki przepłynęły z wodą,
To piorunami, to znowu pogodą; —
Ale do uczuć nie przyszło utraty:
Płaszcz ów na zawsze pozostał w swej cenie,
I każdy kotlarz, ubogi, bogaty,
Weń się ubiera na wieczne spoczynienie...
I pozostały na relikwie — szmaty...
Lecz myśl — duch wieczny — po czasie powodzi,
Jako ów święty, suchą nogą chodzi.

Pamięć

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z *Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur*.

Ten utwór jest w domenie publicznej.

Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na *Licencji Wolnej Sztuki 1.3*. Fundacja Wolne Lektury zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w *Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur*. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/korotyński-czem-chata-bogata-tem-rada-plaszcz-krolewski>

Tekst opracowany na podstawie: Wincenty Korotyński, Czema chata bogata, tem rada. Kilka poezyj Wincentego Korotyńskiego, nakł. J. Krasnosielski Księgarz, Wilno 1857.

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>). Reprodukacja cyfrowa wykonana przez fundację Nowoczesna Polska. Utwór powstał w ramach konkursu "Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013", realizowanego za pośrednictwem MSZ RP w roku 2013. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o konkursie "Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013". Publikacja wyraża jedynie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Paulina Choromańska, Paweł Kozioł.

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Wolne Lektury – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1,5% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Wolne Lektury, KRS 0000070056.

Wspieraj Wolne Lektury i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

Przekaż darowiznę na konto: **szczegóły na stronie Fundacji**.